

**PÖYTÄKIRJA OPETUSMINISTERIÖN JA VAPAAN SIVISTYSTYÖN
VALTAKUNNALLISTEN JÄRJESTÖJEN KOKOUKSESTA
"UUDEN OHJAUSJÄRJESTELMÄN KÄYTTÖÖNOTTO JA VAPAAN SIVISTYSTYÖN
SUUNTAVIIVAT VUOSILLE 2005 - 2008"**

Aika 21.12.2004 klo 13.00 - 16.00

Paikka Opetusministeriö, neuvotteluhuone 410, Meritullinkatu 10, Helsinki

Läsnäolijat Marita Savola, opetusministeriö (puheenjohtaja)
Merja Leinonen, opetusministeriö (sihteeri)
Marja-Riitta Pönkä, opetusministeriö
Reijo Aholainen, opetusministeriö
Ville Marjomäki, Suomen kansanopistoyhdistys - Finlands folkhögskoleförening ry
Jyrki Ijäs, Suomen kansanopistoyhdistys - Finlands folkhögskoleförening ry
Heljä Nurmela, Kansalais- ja työväenopistojen liitto KTOL - Medborgar- och
arbetarinstitutens förbund MAIF ry
Martti Jalkanen, Suomen kesäyliopistot - Finlands sommaruniversitet ry
Mika Nirvi, Suomen kesäyliopistot - Finlands sommaruniversitet ry
Heikki Toivola, Opintokeskusseura / Kristillinen opintokeskus
Jukka Tainio, Opintokeskusseura / Kansan sivistystyön liiton KSL opintokeskus
Maria Bäck-Palmén, Bildningsforum r.f. / Förbundet för arbetar- och
medborgarinstitut i Svenskfinland FAMI r.f.
Mats Granö, Bildningsforum r.f.

1 Kokouksen tarkoitus

Kokouksen tarkoituksena oli hyväksyä yhteisen valmistelun pohjalta vapaan sivistystyön suuntaviivaohjauksen käynnistäminen ja sen asteittaisen etenemisen tavoitteet ja toimenpiteet vuosille 2005 - 2008. Osallistujille oli kokouskutsun liitteinä toimitettu 15.12.2004 päivätyt oppilaitosryhmittäin laaditut luonnokset opetusministeriön kirjeiksi oppilaitosten ylläpitäjille.

Vapaan sivistystyön uuden ohjausjärjestelmän käyttöönotto 2005 - 2008

Hyväksyttiin seuraava selostus suuntaviivaohjauksen valmistelusta ja käyttöönoton periaatteista:

Opetusministeriö on yhteistyössä vapaan sivistystyön yhteistyöryhmän kanssa laatinut suunnitelman vuosien 2005 - 2008 suuntaviivaohjauksesta ("Pehmeä on kovaa" -muistio), jonka avulla pyritään suuntaamaan vapaan sivistystyön toimintaa aikuiskoulutuksessa aliedustetuille kansalaisryhmille ja yhteisesti määritellyille sisältöalueille. Opetusministeriö on valmistellut vapaan sivistystyön koulutuksen suuntaviivat työmuodoittain yhteistyössä vapaan sivistystyön valtakunnallisten järjestöjen kanssa. Opetusministeriö kannustaa vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjiä omalta osaltaan edistämään suuntaviivoissa määriteltyjä tavoitteita, joilla pyritään vahvistamaan vapaan sivistystyön oppilaitosten asemaa tasa-arvoa, sosiaalista koheesiota sekä aktiivista kansalaisuutta kannustavan aikuiskoulutuksen järjestäjinä. Vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjien itsenäisessä päätösvallassa on koulutustarjonnan suuntaaminen ja muu tavoitteiden edistäminen vapaaehtoiselta pohjalta kunkin ylläpitäjän mahdollisuuksien mukaisesti. Painopisteiden mukaista koulutusta rahoitetaan perusrahoitusta vaarantamatta vapaan sivistystyön valtionosuusrahoituksella ja toiminnan kehittämistä valtionavustuksilla.

Kansalais- ja työväenopistojen liitto KTOL - Medborgar- och arbetarinstitutens förbund ry. ja Förbundet för arbetar- och medborgarinstitut i Svenskfinland FAMI r.f. ovat ehdottaneet, että painopisteiden mukaista koulutusta rahoitettaisiin valtionosuusrahoituksella erikseen määritellyin resurssein. Opetusministeriö katsoo kuitenkin, että erillisten resurssien määrittely painopisteiden mukaiseen koulutukseen ei ole mahdollista käytettävissä olevan seurantatiedon pohjalta nykyisen valtionosuusjärjestelmän puitteissa ja että se ei myöskään sovi yhteen informaatio-ohjauksen periaatteiden kanssa. Järjestöjen lausumat liitetään myös kansalaisopistojen ylläpitäjille lähetettävään kirjeeseen.

Pääosa kansalaisopistoista on kuntien ylläpitämiä. Kuntia edustava Suomen kuntaliitto ry on ilmoittanut, että se ei hyväksy yhteistyössä vapaa sivistystyön valtakunnallisten järjestöjen kanssa valmisteltuja suunnitelmia informaatio-ohjauksesta ja sen käyttöönotosta eikä allekirjoita kokouspöytäkirjaa.

Vapaan sivistystyön suuntaviivat 2005 - 2008

Hyväksyttiin seuraavat kirjaukset suuntaviivojen tavoitteista ja sisällöstä:

3.1. Osallistumispohjan laajentaminen

Suuntaviivaohjauksen yleisenä tavoitteena on lisätä aikuiskoulutuksessa tällä hetkellä aliedustettujen kansalaisryhmien, kuten esimerkiksi työttömien, eläkeläisten, ikääntyneiden ja pelkän perusasteen koulutuksen suorittaneiden, osallistumista vapaan sivistystyön koulutukseen. Opetusministeriö pyrkii yhteistyössä vapaan sivistystyön valtakunnallisten järjestöjen kanssa asettamaan määrälliset tavoitteet osallistujapohjan laajentamiselle sen jälkeen, kun käytettävissä on kattavasti seurantatietoa eri kansalaisryhmien osallistumisesta vapaan sivistystyön työmuotojen koulutukseen.

Tavoitteet on tarkoitus asettaa työmuodoittain vuodelle 2008 ja niitä voidaan tarvittaessa tarkistaa vuosittain.

3.2. Koulutustarjonnan lisääminen painopistealoilla

Kansalaisopistojen vapaan sivistystyön koulutustarjontaa pyritään lisäämään vuosina 2005 - 2008 erityisesti seuraavilla painopistealueilla: (1) kieli- ja kulttuurikoulutus ja muut yhteiskuntaan integroivat opinnot maahanmuuttajille; (2) terveyttä edistävät opinnot; (3) tietoyhteiskunnan perusvalmiuksien parantamista koskevat koulutuskokonaisuudet suunnattuna erityisesti eläkeläisille, maahanmuuttajille ja muille perusvalmiuksia vailla oleville; sekä (4) kansalaistaitoja ja kansalaisyhteiskuntaan osallistumisen valmiuksia lisäävät opinnot.

Kansanopistojen vapaan sivistystyön koulutustarjontaa pyritään lisäämään vuosina 2005 - 2008 erityisesti seuraavilla painopistealueilla: (1) kieli- ja kulttuurikoulutus ja muut yhteiskuntaan integroivat opinnot maahanmuuttajille; sekä (2) kansalaistaitoja ja kansalaisyhteiskuntaan osallistumisen valmiuksia lisäävät opinnot. Tavoitteita tarkistettaessa otetaan erikseen sovittavalla tavoin huomioon kansanopistojen oppinnollista kuntoutusta koskevan kehittämistyön ja muiden tarvittavien selvitysten tulokset.

Kesäyliopistojen vapaan sivistystyön koulutustarjontaa pyritään lisäämään vuosina 2005 - 2008 erityisesti seuraavilla painopistealueilla: (1) kieli- ja kulttuurikoulutus ja muut yhteiskuntaan integroivat opinnot maahanmuuttajille; (2) kansalaistaitoja ja kansalaisyhteiskuntaan osallistumisen valmiuksia lisäävät opinnot; sekä (3) avoimen yliopiston opintoihin valmentava koulutus.

Opintokeskusten vapaan sivistystyön koulutustarjontaa pyritään lisäämään vuosina 2005 - 2008 erityisesti seuraavilla painopistealueilla: (1) kansalaistaitoja ja kansalaisyhteiskuntaan osallistumisen valmiuksia lisäävät opinnot; (2) maahanmuuttajien kieli- ja kulttuurikoulutus ja muu opintotoiminta; (3) tietoyhteiskunnan perusvalmiuksien parantamista koskevat koulutuskokonaisuudet; sekä (4) terveyttä edistävät opinnot.

Yllä mainittuja tavoitteita pyritään käytettävissä olevin keinoin edistämään vapaan sivistystyön oppilaitosten järjestämässä koulutuksessa ja muussa toiminnassa. Opetusministeriö pyrkii yhteistyössä vapaan sivistystyön eri työmuotoja edustavien järjestöjen kanssa asettamaan työmuodoittaisten painopistealojen koulutustarjonnan kehittämiseksi määrälliset tavoitteet sen jälkeen, kun käytettävissä on kattavasti seurantatietoa painopistealojen koulutuksesta eri työmuodoissa. Tavoitteet on tarkoitus asettaa työmuodoittain vuodelle 2008 ja niitä voidaan tarvittaessa tarkistaa vuosittain.

Uuden ohjausjärjestelmän tukitoimet ja arviointi

Todettiin seuraavien toimenpiteiden vastaavan yhteisesti sovittuja linjauksia:

4.1. Valtionavustusten käyttö kehittämistoimintaan ja vapaan sivistystyön opettajien täydennyskoulutukseen

Vapaan sivistystyön kehitystyötä, myös suuntaviivaohjauksen tavoitteiden osalta, tuetaan valtion talousarvioon vuosittain sisällytettävillä, Opetushallituksen myöntämällä vapaan sivistystyön oppilaitosten kehittämisavustuksilla sekä opetustoimen henkilöstökoulutukseen tarkoitetuilla valtionavustuksilla. Rahoituksen määrä riippuu eduskunnan edellä mainittuihin tarkoituksiin vuosittain myöntämistä määrärahoista. Opetushallitus käy vuosittain neuvottelut kehittämisavustusten painopisteistä opetusministeriön ja vapaan sivistystyön keskusjärjestöjen kanssa.

4.2. Aikuisopiskelun taloudelliset edellytykset ja rahoitusjärjestelmät

Opetusministeriö on käynnistänyt valmistelutoimet, joilla pyritään selvitysmiehen ehdotusten (OPM 25:2003) pohjalta aikuiskoulutuksen opintomaksujen kohtuullistamiseen ja aikuisopiskelijoiden toimeentulo-järjestelyjen kattavuuden parantamiseen. Opetusministeriö asettaa vuoden 2005 alussa aikuisten opintosetelin käyttöönottoa selvittävän työryhmän, jonka jäseneksi kutsutaan myös vapaan sivistystyön edustaja. Lisäksi ministeriö asettaa koordinaatioryhmän seuraamaan ja aktivoimaan eri ministeriöiden vastuulla olevien aikuisopiskelun taloudellistenedellytysten parantamista koskevien ehdotusten jatkovalmistelua. Opetusministeriö on asettanut 1.10.2004 virkamiestyöryhmän, jonka tehtävänä on selvittää vapaan sivistystyön rahoitusjärjestelmien uudistamistarpeita. Työryhmän tavoitteena on valmistella ehdotuksensa siten, että mahdolliset uudistukset voidaan ottaa huomioon vuoden 2006 talousarvioesityksen valmistelussa.

4.3. Seuranta ja tilastointi

Opetusministeriö esitteli suuntaviivaohjauksen seurantaan koskevat suunnitelmat. Suuntaviivojen tavoitteidenasettelu edellyttää seurantatietojen keräämistä vapaan sivistystyön työmuotojen osallistujapohjan sekä painopistealueilla järjestetyn koulutuksen nykytilanteesta ja kehityksestä. Osallistujapohjan ja erityisesti aliedustettujen ryhmien osallistumisen kehitystä on tarkoitus seurata Tilastokeskuksen vapaan sivistystyön tiedonkeruun yhteydessä määräajoin kerättävien opiskelijaprofiileja koskevien tilastotietojen perusteella ja painopistealueiden koulutustarjonnan kehitystä Opetushallituksen vuosittain suorittaman perustietokyselyn yhteydessä. Lisäksi seurannassa voidaan soveltuvin tavoin käyttää vapaan sivistystyön järjestöjen keräämiä tilastotietoja.

4.4. Uuden ohjausjärjestelmän arviointi

Suuntaviivaohjaus on tarkoitus arvioida vuoden 2008 aikana siten, että arvioinnin pohjalta voidaan tehdä päätökset ohjauksen jatkotoimista vuoden 2008 jälkeen. Vapaan sivistystyön yhteistyöryhmä seuraa suuntaviivaohjauksen etenemistä ja tekee tarvittaessa aloitteita ohjauksen ja siinä asetettujen tavoitteiden tarkistamisesta. Vapaan sivistystyön yhteistyöryhmä avustaa ministeriötä arvioinnin valmistelussa.

Pöytäkirjan allekirjoitus

Allekirjoittaneet ovat hyväksyneet pöytäkirjaan sisältyvät kirjaukset.

Förbundet för arbetar- och medborgarinstitut i Svenskfinland FAMI rf, Kansalais- ja työväenopistojen liitto KTOL - Medborgar- och arbetarinstitutens förbund MAIF ry, Opintokeskusseura, Suomen kansanopistoyhdistys - Finlands folkhögskoleförening ry ja Suomen kesäyliopistot - Finlands sommaruniversitet ry. ovat jättäneet pöytäkirjaan liitteinä olevat lausumat.

Helsingissä, 21.12.2004

Opetusministeriö:

_____
Marita Savola, johtaja

Suomen kansanopistoyhdistys -
Finlands folkhögskoleförening ry

_____
Merja Leinonen, vanhempi hallitussihteeri

_____
Ville Marjomäki, puheenjohtaja

Suomen kesäyliopistot -
Finlands sommaruniversitet ry:

_____
Jyrki Ijäs, pääsihteeri

_____
Martti Jalkanen, puheenjohtaja

_____
Mika Nirvi, pääsihteeri

Opintokeskusseura:

_____
Heikki Toivola, Kristillinen opintokeskus

_____
Jukka Tainio,
Kansan sivistystyön liiton KSL opintokeskus

Kansalais- ja työväenopistojen liitto
KTOL - Medborgar- och arbetar-
institutens förbund MAIF ry:

_____
Heljä Nurmela, toiminnanjohtaja

Förbundet för arbetar- och medborgar-
institut i Svenskfinland FAMI rf

_____
Maria Bäck-Palmén, toiminnanjohtaja

Bildningsforum r.f.

_____
Mats Granö, puheenjohtaja

Helsinki 21.12.2004

Opetusministeriölle

Suuntaviivaopinnot ovat kannatettavia ja opistojen perustehtävien mukaisia. Neuvottelut ovat olleet kehittäviä ja informaatio-ohjaus sopii vapaan sivistystyön luonteeseen.

1. KTOL voi olla mukana informaatio-ohjauksessa, kunhan on tiedossa, minkälaiseksi kansalaisopistojen valtionosuusjärjestelmä muodostuu, erityisesti heikosti resursoitujen ja syrjäseutujen opistojen asema (vrt. *Pehmeä on kova*).
2. KTOL edellyttää, että vuoden 2006 valtion tulo- ja menoarviossa resurssoidaan suuntaviivaopinnot joko perusrahoituksen lisänä, opetustuntien lisäämisenä tai erikseen korotettuna opetustunnin hintana.
3. Suuntaviivaopintojen arviointi tapahtuu vuosina 2007 – 2008, jonka jälkeen yhteistyössä eri työmuotoja edustavien järjestöjen kanssa asetetaan mahdollisesti määrällisiä tavoitteita aikaisintaan vuodelle 2009.

Martti Markkanen
puheenjohtaja

Heljä Nurmela
toiminnanjohtaja

Opintokeskuseuran lausuma pöytäkirjaan 21.12.2004:

Opintokeskuseura pitää tärkeänä, että Opetusministeriö neuvottelee sen kanssa millä tavalla pöytäkirjan kohdassa 4.1. tarkoitettuja opetustoimen henkilöstökoulutuksen valtionavustuksia voidaan käyttää opintokeskusten toteuttaman suuntaviivakoulutuksen tukemiseen niin, että opintokeskusten erityisluonne järjestöllisen sivistystyön oppilaitoksina otetaan siinä huomioon.

Suomen Kansanopistoyhdistys - Finlands Folkhögskolförening ry (SKY-FFF) pyytää saada liittää opetusministeriössä 21.12.2004 allekirjoitettuun pöytäkirjaan "Uuden ohjausjärjestelmän käyttöönotto ja vapaan sivistystyön suuntaviivat vuodelle 2005-2008" seuraavan lausuman:

1. SKY -FFF pitää tärkeänä suuntaviivojen tavoitteidenasetteluun liittyvää kehittämistyötä (pöytäkirja §4.1) ja näin ollen sitä, että em. pöytäkirjan allekirjoittajat pyrkivät vahvistamaan vapaan sivistystyön ylläpitäjien sekä työmuotoja edustavien keskusjärjestöjen edellytyksiä monipuolisesti kehittää suuntaviivakoulutusten sisältöjä, niitä koskevaa tiedotustoimintaa ja opiskelijarekrytointia sekä henkilöstön koulutusta.

2. SKY-FFF pitää pöytäkirjassa ja (kansanopistojen) ohjauskirjeessä esitettyä seurantatietojen keräämistä kansanopistojen osallistujapohjan sekä painospistealueilla järjestetyn koulutuksen nykytilanteesta ja kehityksestä riittämättömänä. Tilastokeskuksen vapaan sivistystyön tiedonkeruun ja Opetushallituksen perustietokyselyn lisäksi tulisi keskusjärjestöille antaa tehtäväksi, kulloinkin erikseen opetusministeriön kanssa sovittavalla tavalla, kerätä koulutuksen seuranta- ja vaikuttavuustietoja yhteisesti tärkeinä pidetyiltä koulutusaloilta ja / tai kohderyhmistä.

Helsingissä 21.12.2004

Suomen Kansanopistoyhdistys - Finlands Folkhögskolförening ry

Ville Marjomäki
puheenjohtaja

Jyrki Ijäs
pääsihteeri

OPETUSMINISTERIÖLLE

**LAUSUMA KOSKIEN KESÄYLIOPISTOJEN SUUNTAVIIVAOHJAUSTA
VUOSILLE 2005 – 2008**

- 1) Opetusministeriön kesäyliopistoille mahdollisesti asettamat määrälliset tavoitteet koskien uusia painopistealueita ja kohderyhmiä tulisi suhteuttaa toimintamme osuuteen koko vapaan sivistystyön kentässä. Määrälliset tavoitteet eivät saisi vaarantaa perustehtävämme toteuttamista korkea-asteen kansansivistykseen keskittyneenä oppilaitosmuotona.
- 2) Kesäyliopistojen kokonaisrahoituksesta opiskelijamaksut ja tilauskoulutuksen osuus olivat vuonna 2003 peräti 57% kun taas kuntien maksuosuudet olivat 15% sekä valtionavustukset 28%. Rahoituspohjamme uusien kohderyhmien ja painopistealueiden ja siihen kuuluvien kansalaisopintojen laajempaa toteuttamista ajatellen on perin haasteellinen. Toimintamme on riippuvaista kuntien- ja valtionosuuden ulkopuolisesta rahoituksesta, jonka vuoksi kurssimaksumme ovat vapaan sivistystyön korkeimmat. Opintomaksujen alentaminen tai poistaminen kokonaan koskien edellä mainittuja kohderyhmiä ja painopistealueita on erittäin ongelmallista.
- 3) Esitämme, että myös vuodesta 2008 eteenpäin suuntaviivatoimintaa ohjataan informaatio-ohjauksella.

SUOMEN KESÄYLIOPISTOT RY

Martti Jalkanen
Puheenjohtaja

Mika Nirvi
Pääsihteeri